

Kjærligheden til Landsmaalet

Taler

Christopher Bruun

Dato

28 februar 1885

Sted

Studentersamfundet, Christiania

- 1 Hvad jeg har at sige, knytter sig nærmest til Prof. Storms Foredrag. Hvad jeg er enig med ham i, er meget. Jeg skal fremhæve især disse hans Ord, at Maalsagen er væsentlig praktisk, har sin Afgjørelse ude i Livet. Det er sande Ord. Det kommer an paa Sagens Gang ude i Landet, i Bygderne, ei Paa hvad her strides om inden
- 5 Døre, og dog kan man paa den anden Side sige, at Diskussionen her er ikke uden stor Nytte, da mange af os, som her er tilstede, siden kommer du over Landet som Embedsmænd og kan saa virke for Sagen.

- Professor Storm sagde fremdeles, at det ei gaar fort med at faa Sagen frem. Heri
- 10 er jeg enig; men gaar end Sagen sagte, hviler den ikke. Jeg tror, Maalmændene ogsaa ere enige heri. Den afgjøres hverken ved Lov eller Debat, men ude i Bygderne der gaar den, ikke fort, men den gaar.

- Rundt om i Almueskolerne gaar den ogsaa. Det gjælder, om Lærerne vil bryde
- 15 med det gamle og bruge Bygdens Maal. Der er et gammelt Bud herom, men det følges meget lidet. Mange kjender det ikke en Gang.

- En hel Mængde af Norges Almueskolelærere stiller sig venligt til denne Sag. Da jeg for 18 Aar siden her i Samfundet talte i denne Sag, saa vi Paa Norges
- 20 Almueskolelærere som Sagens største Modstandere. Men i de Aar, som nu er ganet, har denne Ting ændret sig storligen. Lærerne har holdt sig vel meget tilbage, men de vil mere og mere fatte Mod og bruge Barnets eget Sprog. I Skolen oppe hos os skal der i Sommer holdes Undervisning i Maalet for Almueskolelærere.

25

Gaar det end smaat med at faa Folk til at skrive Landsmaalet, det gaar dog nok. Hovedsagen er at faa Lærerne med. De skal slaa det Slag, som nu forestaar.

Hvad Skolebøgerne angaar, saa venter jeg mig endnu lidet heraf, da denne Sag er

lidet forberedt. Jeg kan dog ikke med Hertzberg se noget oprørende i, at en Bygd griber et Sprog, som er dens eget, som Skolesprog. Jeg haaber, at Bygd efter Bygd vil komme med slige Beslutninger. Jeg har været Vidne til, med hvilken Fornøielse et norsk Bondebarn giver sig af med en ABC paa Norsk.

35

Rundt om i Gaardene var det før i Tiden meget almindeligt, at Bønderne drev paa at knote med Bogmaal; nu er det en Skam at knote. I en Mængde af Norges Bygder, blandt dem, som sproglig staar høiest, er dette Tilfældet. Jeg har hørt Folk fra Hardanger tale sit Bygdemaal med en Selvfølelse lig den, hvormed en Italiener taler sit.

40

Jeg skal minde om en Udtalelse, som fornylig stod at læse i Dagbladet med Hensyn til den

45

Kjærlighed, hvormed Landsmaalet omfattes i en Mængde af vore Landdistrikter. Prof. Storm

fremhæver, hvor stor Udbredelsen af Blade, forfattet i det nu brugelige Skriftsprog, er. Ja, i disse saa stærkt ophidsede Tider er der læst mangedobbelt saa meget dansk-norsk, som før var Tilfældet.

50

Og dog holder Bondens Kjærlighed sig til hans eget Sprog. Ja den er storlig øget samtidig med dette stærke Opsving af Læsningen af dansk-norsk.

55

Mange af vore unge Theologer ere grebne af Maalstrævet. Som Prester ville disse bidrage sit til at udbrede Interessen for Maalsagen, vil virke Paa Skolelærerne og Bønderne. Jeg venter, at de norsksindede Prester vil bidrage meget i saa Henseende. Den Tid vil komme, at Folkesproget ogsaa bliver Kirkesprog. Det vil ikke være saa vanskeligt at overvinde Fordommen mod at bruge det i Kirkerne, hvis Presterne selv har Dygtighed og Mod til det. Men endelig det Omraade, som er mest afgjørende, er Literaturen. Med Stolthed kan Modstanderne her pege paa det nu brugelige Sprogs Overvegt. Men jeg tror, at det ogsaa gaar der.

60

65

Der er dog endel skrevet i Landsmaalet i de sidste 30 Aar, saa meget, at vi nok tør vente, at der vil vedblive at skrives ogsaa i Fremtiden, i alle Fald i den nærmere Fremtid. Jeg venter, at vi vil faa en liden Landsmaals Literatur, der vil udfolde sig i en vistnok langsom, men stadig stigende Vext. Der vil komme til at

70 gaa to Linier ved Siden af hinanden i vor Literatur, den dansk-norske og den
norsk-norske Lime. Den norske Linie vil i Tidens Løb komme til at seire, ifald
den viser Evnen til at trække de fleste skrivende Kræfter til sig. Men det vil vare
længe, inden dette Sprog kommer i en literær Blomstring. Kanske lige saa længe,
75 som det har varet fra den dansk-norske Literaturs Begyndelse og til den literære
Blomstring i vort dansk-norske Bogliv, som vi nu staar midt oppe i -- den første
store literære Blomstring, vort Land har eiet.

Naar ligesaa lang Tid er gaaet siden Vinjes Fødsel, som det nu er gaaet siden
Holbergs Fødsel, da først kunde man vente at faa en Blomstrings tid i
80 Landsmaalsliteraturen.

Jeg vil spørge de norske Studenter, om dette er en Sag, som man bør se skjævt
til? Jeg mener, at man bør omfatte den med Sympathi og Interesse. Det var
sandt, hvad Professoren sagde. Han pegte paa de Vanskeligheder, Sagen kunde
85 møde. Vi kjender disse Vanskeligheder ligesaa godt som Herr Professoren, ja
kanske enda bedre.

Jeg skal faa Lov at nævne en Vanskelighed ved Maalsagen, som Professoren ikke
har nævnt. Den ligger i vore Bønders aandelige Standpunkt. Der er ikke nu
90 meget af Aandsfrihed og Selvstændighed hos dem. De er overmaade stærkt
bundne til det hævdvundne eller traditionelle og til det autoritetstemplede.
Dette er den største af alle de Vanskeligheder, Maalsagen har at kjæmpe med.

Professoren talte om Ivar Aasens Maal, omtalte, at det var for vestlandsk til, at
95 Østlændingen skulde gaa med paa det. Jeg for min Del tror ikke, at det skal blive
det seirende. Men bør nogen Indvending gjøres af den Grund? Er det ikke ofte
saa i Sproghistorien, at det Sprog, som er det banebrydende, ikke derfor behøver
at blive Fremtidens Fællessprog? Saaledes i Tyskland før Luthers Fremtræden.
Ivar Aasens Maal behøver ikke derfor at gaa af med Seiren. Men de store
100 vordende literære Storheder kan blive dem, som grundlægger det vordende
Sprogs endelige Form.

Vort Sprog skal mangle Ord for ideelle eller abstrakte Begreber; Hr. Hertzberg
ytrede sig saa. Men det norske Landsmaal har ikke mindre Ret til at laane af
105 fremmede Sprog end andre. Hvis man læser Vinjes og Garborgs Skrifter, vil man
finde, at der ikke er mange af Norges Forfattere, der er istand til at hjælpe sig
med saa faa fremmede Ord som de, naar deres Indhold er saa vidt svanger med

Kulturtanker. Og det er ikke ved Hjælp af klodsede Omskrivninger, at disse
110 Forfattere er i Stand til at undvære de fremmede Udtryk. Hele den dansk-norske
Literatur eier neppe mange mere flydende Penne end Vinjes og Garborgs.
Dette, at en begavet Bondegut fra Bergens Stift, som Ivar Aasen, føler det Tryk,
som hans Modersmaal laa under for, og derfor søgte at fremhjælpe det saavidt
mulig, det er en saa naturlig, saa sund Begyndelse til en betydningsfuld
115 Kulturbevægelse, som noget af de store Kulturlande kan opvise.

Bønderne skriver ikke og læser ikke Landsmaalet, siger Professor Storm. Jeg
indrømmer, at

120 det skrives og læses mindre end ønskeligt, men det kan ske i Fremtiden, naar det
har været indøvet i Skolerne. Da først vil der kunne dømmes om den Sag.

Naar jeg tror, at Udgangen paa Striden mellem de to Sproglinier bliver den, at
den Linie, som nu er den svagere, vil feire, saa er Grunden først den, at jeg tror
125 Bondens Indflydelse vil blive en stedse stigende og dermed ogsaa Bondemaalets.
Men, naar jeg har den Tro, vil jeg ogsaa udtale en Tanke, som jeg har vanskeligt
som Ikke-Statsøkonomist nu at begrunde: jeg tror, at vi for hele Verdens
Vedkommende staar paa Overgangen til en stor Kamp mellem Arbeide og
Kapital, og at Seierherren vil blive Arbeidet. Kapitalens Aag vil engang styrtes,
130 og det er ikke Fabrikarbeiderne, det er Bønderne, som skal styrte den.

Den Seier, som Bønderne her i Landet nylig vandt i Politiken, kom som en
Overraskelse for

135 Hovedstaden, der staar, som om den havde tabt baade Næse og Mund. Jeg tror,
at flere slige

Overraskelser venter den.

140 En anden Ting, som jeg tror, vil bidrage til, at det norske Sprog vil seire, er, at
det har en hjemlig Klang, at det er vort. Dette siger ogsaa Professor Storm, og
derfor takker jeg ham. Han siger, at han har fundet, at hver eneste Dialekt har en
hjemlig Klang, som taler til vort Hjerte, -- og jeg tror, at denne hjemlige Klang
ogsaa vil vinde Byfolket med.

145

Der er i Virkeligheden ikke stor Kjærlighed her i Landet til det gjældende

150 Landes Digtene priser sit Modersmaal. Jeg skulde tro, at Norges Bogsprog er det eneste, som ikke eier et Digt ialfald ikke noget af den ringeste Betydning at opvise til sin egen Ære. Dette betyder noget.

155 Endnu en Ting vil virke med til Maalets Seier, og det er Fornorskningen af vort Bogmaal. Dette har man gjort gjældende som en Indvending mod Maalsagen. Men for mig synes dette tvertimod at være en Hjælp for Maalets Seier. Storm har havt Dristighed nok til at udtale sig for en Sprogform lig Bjørnsons med de haarde Konsonanter. Men vi kan jo godt i Fremtiden tænke os en ny Banebryder med de norske Diftonger, hvis Maal nærmer sig mere Landsmaalet
160 og bringer os nærmere dettes Seier.

Enda en Ting vil bringe os nærmere Maalets Seier, og det er Bøndernes Udvikling. Voxer

165 Nationalitetsfølelsen, saa er det meget vanskeligt at hindre, at ogsaa Kjærligheden til deres eget Sprog voxer og at de vil hævde dette. Og voxer blandt Norges dannede Klasser Følelsen for, hvad Betydning der overhovedet tilkommer et Folks Sprog, voxer Indsigten i Sammenhængen mellem et Folks Aand og et Folks Sprog -- kort sagt, voxer vort Folk i aandelig Udvikling, vil
170 ogsaa Kjærligheden til Landsmaalet voxe og derved ogsaa dets Fremtid være sikret.

Kilde

Om Maalsagen. Diskussion i Studentersamfundet. Christiania 1885, s. 11-17

175

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kjaerligheden-til-landsmaalet>

180

185